

-TESI DOCTORAL-

**L'AGENDA CULTURAL OCULTA.
UNA DECONSTRUCCIÓ DE L'OCI
NOCTURN DE BARCELONA I ELS SEUS
SUBURBIS.**

Autor: Jordi Nofre i Mateo

**Departament de Geografia Humana
Universitat de Barcelona
Programa de Doctorat 2004/06 - 2006/08**

Tesi per a optar al títol oficial de Doctor de la Universitat de Barcelona

Amb el vist-i plau del Director, Dr. Carles Carreras i Verdaguer.

Barcelona, 3 de novembre de 2008

CONCLUSIONS

Mais pour qu'il parvienne à la conscience de sa force, il faut que le Proletariat foule aux pieds les préjugés de la morale chrétienne, économique, libre-penseuse ; il faut qu'il retourne à ses instincts naturels, qu'il proclame les Droits de la paresse, mille et mille fois plus nobles et plus sacrés que les phthisiques Droits de l'homme concoctés par les avocats métaphysiciens de la révolution bourgeoise ; qu'il se contraigne à ne travailler que trois heures par jour, à fainéanter et bombancer le reste de la journée et de la nuit.

Paul Lafargue (1883), "Le Droit a la Paresse".

Henri Lefebvre (1968), referint-se a la Comuna de París, afirmava que els conceptes "desenvolupament" i "avantatge" van deixar de ser interpretats col·lectivament a favor d'un individualisme entès com a "dret natural". Lefebvre advertia que, referint-se a les classes treballadores de la perifèria de París, les persones eren explotades a un temps com a productors, com a consumidors de productes i com a consumidors d'espai (Lefebvre, 1969:43; original de 1968). D'altra banda, i en un context geogràfic més proper, el projecte modern catalanista conservador de principis de segle XX tenia com a objectiu aburgesar les classes treballadores a través fonamentalment del consum individual cultural quotidià (Marfany, 1995, Ucelay-Da Cal, 2003). Aquest procés històric, que troba la seva màxima expressió en la postmodernitat, ha operat i opera a Barcelona sobretot, en l'escena de l'oci nocturn.

Aquesta tesi doctoral ha examinat com l'oci nocturn ha esdevingut recentment en una estratègia de primer ordre en la (re)producció social de les noves classes mitjanes de Barcelona. Alhora, les classes dirigents de la ciutat central l'han utilitzat com una estratègia cultural fonamental en la renovació urbana i social no només del centre sinó també dels suburbis de la capital catalana. En aquest sentit, els capítols d'aquesta tesi han analitzat l'oferta d'oci nocturn de la ciutat de Barcelona i els seus suburbis, situats sovint més enllà dels propis límits administratius i jurídics de la capital catalana, així com aquells grups socials més representatius dels diferents tipus de "nit".

En el primer capítol s'ha emmarcat la cultura com un dels principals motors de les transformacions urbanes de les ciutats postfordistes occidentals –entre les que se situa Barcelona. Alhora, s'ha pogut veure com alguns autors que han treballat sobre les polítiques culturals a Barcelona suggereixen que, dels objectius de renovació/regeneració urbana basats en institucions culturals modernes, s'ha passat al paradigma de la governança cultural, en el que les institucions culturals esdevenen espais de trobada, discussió, reflexió i acció dels diferents agents urbans.¹ El primer capítol ha mostrat que, lluny d'aquesta explicació que tendeix al simplisme, hi ha indicis que apunten a l'existència d'una certa "agenda cultural oculta" per a la progressiva homogeneïtzació social de la ciutat i, molt especialment, dels suburbis de la capital catalana.

¹ Pascual, J. (2004); Rodríguez Morató, A. (2001, 2002, 2003).

Per tal d'arribar a aquestes conclusions, el primer capítol d'aquesta tesi doctoral ha pres en consideració la ciutat de Barcelona i la planificació estratègica ideada i executada per l'Administració Pública Local que arrenca a mitjans dels 90s per exemplificar com la cultura ha esdevingut, finalment, una de les principals estratègies per a una agenda oculta de disseny de polítiques d'homogeneització social de l'espai urbà barceloní. Per tal de dotar a l'anàlisi geogràfic d'una base històrica complementària que consolidi les argumentacions, el primer capítol ha pres els inicis de la dècada de 1980 com a origen temporal d'aquest procés d'homogeneització social del centre i els suburbis de la capital catalana. Lluny dels anàlisis economicistes de les polítiques culturals contemporànies, s'ha optat per reforçar el text deconstruint algunes de les reflexions i accions polítiques estratègiques de certes persones rellevants en l'àmbit de la història política recent de la capital catalana. Així, mentre que el tàndem format pel batlle Pasqual Maragall i Mira i la regidora de Cultura Maria Aurèlia Capmany, representants dels sectors més liberals de la burgesia tradicional barcelonina, apostava per una integració dels espais físics urbans, socials i culturals més perifèrics per construir una Barcelona metropolitana, els sectors conservadors de les classes dirigents de la capital catalana apostaven a mitjans de la dècada de 1980 per una col·lonització cultural dels suburbis a través d'una importació del model cultural de la ciutat central cap a àrees suburbials, especialment aquelles anomenades *Unidades Vecinales de Absorción*, on hi vivia i encara hi viu part de la classe treballadora immigrada del món rural espanyol durant la segona meitat del segle XX.

Posteriorment, s'ha dut a terme una revisió, sintètica i crítica, de les polítiques culturals en l'etapa d'Oriol Bohigas, fonamental per entendre com es consolida el paper de la cultura com a estratègia per a la renovació urbana no només del centre de Barcelona sinó també dels seus suburbis en un procés el qual amaga certs aspectes de tematització de l'espai urbà en el primer cas i d'homogeneització social en el segon. Així, s'ha destacat el fet que fraccions de la nova classe mitjana, com els nous intermediaris culturals, sucumbeixen a la fascinació de l'alteritat exòtica urbana falsament construïda (Stallybrass i White, 1986). Els nous intermediaris culturals eclosionen a partir del procés de la "democratització de la cultura" que comença de manera clandestina a la dècada de 1970 durant la dictadura feixista de Franco, els nous intermediaris culturals han esdevingut al llarg dels anys en un dels principals agents urbans per a la homogeneització social de la ciutat, tal i com ho demostra l'anàlisi crítica realitzada als diferents documents públics sobre estratègies culturals i renovació urbana realitzada en el primer capítol d'aquesta tesi. Seguidament, el primer capítol ha mostrat també com tant el Pla Estratègic del Sector Cultural de Barcelona de l'any 1999 com la seva revisió (*Nous Accents 2006*) dediquen una especial atenció a la proximitat amb públics desconnectats dels consums de productes culturals oferts des dels diferents equipaments culturals municipals, i malden per atraure "*especialment als ciutadans amb desavantatges culturals per tal que els consums culturals no siguin una nova forma de fragmentació social*" (PESCB,1999), amb el que es podria entreveure indicis d'un procés d'homogeneització social. Aquest hipotètic desig de construir una cultura única, una ciutat única, queda recollit en la preocupació de l'Administració Pública per l'existència d'un cert distanciament entre el sistema cultural de la ciutat i les dinàmiques culturals i socials quotidianes dels barris especialment suburbials tot just citat, alhora que també es lamenta des de l'Administració Pública la inexistència d'un sistema cultural que desenvolupi línies estratègiques globals comunes (PESCB,1999).

En el segon capítol s'ha realitzat una aproximació geohistòrica al fenomen de l'oci nocturn a la Barcelona de finals del segle XIX i principis del s.XX fins la dècada de 1980. De fet, una lectura d'aquest segon capítol permet comprovar com, hagi estat quin hagi estat la grandària de la ciutat de Barcelona al llarg d'aquest darrer segle, l'oci nocturn ha estat segregat socialment i espacialment en espais de distinció i espais d'exclusió social. I que depèn del moment històric en què s'estudiï l'oci nocturn i les pràctiques socials de les classes benestants de la ciutat, els diversos autors que han parlat sobre la nit de Barcelona han escrit una història a voltes –sempre- parcial i sota el paraigües de clars interessos polítics i de classe. En aquest sentit, la ciutat de Barcelona, ja fa més de cent anys, contemplava una variada i abundant oferta d'oci nocturn el qual era inherent a la societat industrial de finals del segle XIX i, posteriorment, fordista des de principis del XX. Un oci nocturn l'estructura i tipologia del qual ha anat variant al llarg del temps segons les modes, però també segons el control social i polític exercit des de l'Administració Pública, especialment el propi Ajuntament, i també des de la *intelligentsia* amb més influència dins el món polític local.

Més concretament, el segon capítol ha permès entreveure com l'anti-flamenquisme català, ideat i reproduït desde sectors conservadors burgesos de Barcelona de principis de 1900s, va arribar també a l'àmbit de l'oci nocturn de la mà de l'higienisme social i polític, de clar signe conservador i catòlic. La nit de Barcelona constituïa l'escenari principal on es (re)produïa l'art flamenc català.; i el projecte Noucentista de principis de segle XX, lluny d'aconseguir els seus objectius, no va impedir que sectors de la burgesia barcelonina s'apropriessin d'expressions d'art flamenc en el seu sistema d'oci nocturn, i fins i tot alguns locals “flamencs” esdevinguessin locals “distingits”. Tot plegat porta a preguntar-se perquè no hi ha estudis historiogràfics sobre l'apropiació del flamenc per part d'un sector important de les classes benestants barcelonines durant la última dècada del segle XIX i el primer terç del segle XX. D'altra banda, l'anàlisi de les obres dels periodistes Josep Maria Planes i Sebastià Gasch ha permès visualitzar els processos de “distinció social” en l'oci nocturn de la Barcelona del primer terç del segle XX i establir quins eren aquests mecanismes de distinció/exclusió social, entre els quals cal destacar l'aparença d'status segons l'estètica, relacions d'amistat o familiaritat amb els propietaris, l'etnicitat de l'individu, la situació socioprofessional i la mateixa posició social del consumidor.

Per tal d'enriquir la interpretació geohistòrica de l'oci nocturn a la Barcelona al llarg del segle XX, s'ha comparat els hàbits i comportaments en l'oci dels joves de la capital catalana d'aleshores amb els joves de classe treballadora de l'Anglaterra de la mateixa època, tot plegat per enriquir l'anàlisi i per veure com, tal i com s'ha apuntat en el text del segon capítol, cal no passar per alt el paper repressiu de la religió catòlica en la conformació d'un oci que evitava les hores nocturnes, les quals eren considerades com a símbol d'immoralitat i descontrol. De fet, i en un pla més teòric i més general, Sherman (1986) indica que el sistema de producció fordista va formalitzar i estendre el control social racional de l'oci, ajudat per la creació per part del sistema de la persona totalment racional que assumia unes pautes de consum massiu, sense cap tipus de creativitat ni individual ni col·lectiva (Adorno et Horkheimer, 1947; Marcuse, 1964; Sennett, 1970; 2001). D'altra banda, autors com Harrison (1971), Dorn (1983) o Gofton (1990) afirmen que, sota el model de treball fordista, els horaris tan restrictius dels locals d'oci de la classe treballadora eren fruit del desig per part dels patrons d'evitar una davallada de la productivitat.

Seguidament, el segon capítol ha mostrat també com aquesta concepció de la nit tant racional, rígida, i sense cap tipus de creativitat és progressivament “denostada” per una part dels joves de famílies benestants de Barcelona, els quals comencen a emular hàbits i comportaments relatius a l’oci importats, sobretot, de París i Nova York. El consum d’una determinada “nit” passa de ser considerada d’“immoral” a ser considerada com a signe de distinció social. Alhora, una dècada després de l’aparició de l’eclosió de la nit com a símbol de distinció social, l’oci nocturn es tornà a popularitzar, en un clar procés de com nous hàbits culturals de joves de classe mitjana-alta són assimilats i posteriorment transformats per capes més baixes. A més, el recull sintètic dels estudis i publicacions sobre l’oci nocturn històric de Barcelona així com la selecció de la informació aconseguida mitjançant la realització d’entrevistes ha permès constatar que la “nit” ha tingut una importància -al llarg de l’últim segle i escaix- més relevant a l’àmbit de lo social i cultural que no pas en l’àmbit de l’economia i la reconstrucció urbana de la ciutat, tal i com succeix en el present. Alhora, tot i que si bé dels últims anys del segle XIX i de les primeres dècades del s. XX hi ha diverses fonts d’informació sobre l’oci nocturn de les classes treballadores, a partir dels anys 60s la bibliografia és escassa i de qualitat desigual. La resta de capítols de la tesi, del tercer al sisè, han volgut esdevenir una aportació al coneixement del consum d’oci nocturn de, també, les classes treballadores de Barcelona i els seus suburbis.

El tercer capítol capítol ha mostrat una panoràmica general de l’oci nocturn actual de Barcelona i la seva importància avui dia en els processos de renovació urbana del centre de la ciutat. En aquest sentit, s’ha contextualitzat l’oferta contemporània d’oci nocturn de la capital catalana tant de manera espacial com pel que fa a les polítiques públiques en aquesta matèria dutes a terme per l’Administració Pública. El capítol tercer, doncs, ha mostrat com l’oci nocturn, durant els últims anys, ha reestructurat el paisatge urbà de les ciutats del primer món en base a l’entreteniment corporatiu i a la construcció de *hubs* d’oci i lleure. En el cas de Barcelona, el consum d’oci nocturn a l’espai intern urbà també ha significat l’aparició de processos de segregació social a causa de la presència de múltiples mecanismes de distinció social implícitament incorporats en els estils de vida associats a la nova classe mitjana i, sobretot, al consum d’una “nit” selecte, distingida. Alhora, la capital catalana no és una ciutat “ociosa”, tal i com ho demostra el fet que l’oferta es troba repartida discretament al llarg del seu espai urbà, tal i com s’ha pogut veure en el mateix capítol tercer.

Tot i així, no cal passar per alt el fet que el conjunt de l’oferta d’oci nocturn a la ciutat de Barcelona juga un paper clau en la construcció d’imatge de la ciutat i en la seva internacionalització. Malgrat tot, i davant d’una creixent complexitat de la realitat social barcelonina, l’Ajuntament ha endegat accions per “normalitzar” la nit a través de programes adreçats als joves, com per exemple *Joves i Nit* o *Barcelona Bonanit*. En el capítol tercer s’ha mostrat com la realització de diverses lectures crítiques d’aquestes accions programàtiques les quals poden ser interpretades com accions “higienitzadores”, anàlogament a les dutes a terme per l’Administració Pública Local de finals del segle XIX i principis del s. XX. Alhora, s’ha mostrat com existeix una relació “oculta”, gens visible a primer cop d’ull, entre el *clubbing* i la creació de “comunitats purificades” (Sennett, 1970). Es “re-gentrifiquen” certs locals d’oci nocturn amb el pretext implícit de la “higienització social” dels mateixos locals, el que comporta la (re)producció d’espais de distinció/exclusió social per part del personal de “seguretat” dels locals. La polarització social (Lash i Urry, 1994) que en deriva provoca certes friccions

subculturals entre diferents grups socials que, a banda que visibilitzen una lluita de classes, visibilitzen especialment estils de vida diferents.

El capítol quart ha analitzat l'oci nocturn del clúster d'oci nocturn “Marià Cubí-Muntaner-Aribau-Tuset”, cartografiant els locals i les rutes nocturnes preferides pels consumidors. Més concretament, el capítol ha analitzat l'estructura urbana del clúster d'oci nocturn “Marià Cubí-Muntaner-Aribau-Tuset”. Després d'una anàlisi espacial detallada dels locals d'oci nocturn, s'han cartografiat les principals rutes nocturnes que efectuen els consumidors de manera habitual, sempre en un marc espacio-temporal que parteix d'una dualitat entre centralitat i perifèritat pel que fa als restaurants i que deixa pas, progressivament, a la centralitat que caracteritza la ubicació de les discoteques en relació al propi clúster. De fet, s'ha pogut constatar com, si bé existeixen dos subsectors dins aquest clúster, també existeixen diferències notòries pel que fa a les preferències dels locals segons la classe social del consumidor. En aquest sentit, s'ha demostrat en el capítol com el *clubbing* esdevé una estratègia d'alguns empresaris d'oci nocturn que tenen com a *target* la nova classe mitjana. Es tracta d'una estratègia que, deixant de banda la seva pròpia estètica –protagonitzada per l'estilització dels locals i el color blanc dels espais interiors– podria identificar-se amb estratègies i accions d'higienització social dels locals i segregació social.

La presència de locals d'oci nocturn orientats als joves i joves-adults de classe treballadora i classe mitjana assalariada representa la visibilització d'unes friccions entre “estils de vida”. Per tal d'analitzar aquests friccions les quals majoritàriament tenen origen suburbà respecte a ciutat central, el capítol cinquè ha analitzat l'oferta l'oferta d'oci nocturn dels suburbis de Barcelona i més concretament d'un dels seus municipis suburbials. Al contrari que describia David Ley (1996) per a les classes mitjanes que fugien dels suburbis per tornar a la *inner city* amb un estil de vida diferenciat dels autòctons, múltiples grups socials pertanyents a la classe treballadora jove dels suburbis de Barcelona reivindiquen un estil de vida diferent –i, en el fons, denuncien certes injustícies socials– enfront l'apropiació que la nova classe mitjana (Goss, 1999; Greenberg, 2000) i la nova classe bohèmia (Lloyd, 2000) ha fet del centre de la capital catalana i dels centres històrics de les antigues viles del Pla de Barcelona. La visibilització d'aquestes resistències [controlades?] es dona en diversos àmbits de la vida quotidiana, i un d'ells és l'oci nocturn i els seus temps i espais associats.

En el capítol cinquè s'ha utilitzat la dualitat centre-perifèria per dur a terme un primera cartografia esquemàtica, sumària, del sistema metropolità d'oci nocturn. La marginalitat referent a la ubicació física d'aquesta altra “nit” més enllà del territori de la ciutat central coincideix a priori amb una certa “perifèritat” de l'oferta d'oci nocturn respecte el *mainstream* (re)produït des de la ciutat central. Precisament la dualitat centre-perifèria aplicada a l'anàlisi territorial de l'oci nocturn metropolità de Barcelona ha permès constatar el fet que també als municipis metropolitans existeix una oferta d'oci nocturn als centres històrics d'aquestes ciutats i viles metropolitanes de Barcelona ben diferenciada de la que es localitza a les seves perifèries, habitualment en polígons industrials, tal i com succeix a L'Hospitalet de Llobregat.

Precisament, i prenent aquesta ciutat del Barcelonès sud com a cas particular, la segona part del capítol cinquè ha ofert una anàlisi geogràfica detallada de la seva oferta d'oci nocturn. Primerament s'ha presentat una visió de conjunt del paisatge d'oci nocturn de L'Hospitalet i s'ha constatat com les fonts d'informació quantitativa i qualitativa sobre

aquesta matèria són escasses i de qualitat desigual. La necessitat de generar nova informació, doncs, justifica l'elevat nivell de detall en l'estudi de la nit de L'Hospitalet que s'ha ofert en aquest capítol. Seguidament, s'ha presentat l'oferta d'oci nocturn del barri del Centre, en la que destaca la (re)producció constant d'una doble paradoxa la qual caracteritza els processos de renovació urbana de no només el barri del Centre sinó de la resta de L'Hospitalet: creativitat/cosmopolitanisme i tradicionalitat/catalanitat. La cartografia realitzada de l'oci nocturn del barri del Centre de L'Hospitalet i una posterior deconstrucció de "la nit" localitzada en aquesta part de la ciutat ha permès constatar com, efectivament, els processos de renovació urbana d'aquesta part de la ciutat duen associats implícitament un procés de mitificació del propi centre històric. En aquest sentit, s'ha analitzat qualitativament la participació dels locals d'oci nocturn –sobretot dels restaurants- en aquesta recuperació de la identificació entre catalanitat, tradicionalitat i centre històric, en un acte que podria emmarcar-se en la resposta de les classes benestants catalanistes de la ciutat enfront els processos de pèrdua d'influència i centralitat en la vida social, econòmica, cultural i política del municipi.

Al llarg del capítol cinquè s'ha explicat com, efectivament, existeix una diferenciació socioespacial de l'oci nocturn de L'Hospitalet. Si bé al Barri del Centre hi predomina una "nit" orientada vers les capes mitjanes acomodades de la ciutat i, fins i tot, la nova classe bohèmia i on el català té certa presència en l'establiment i desenvolupament de relacions socials, a la perifèria, al Polígon de Can Famades (tot i que administrativament i jurídicament pertany al municipi de Cornellà de Llobregat) es localitza un petit clúster d'oci nocturn l'oferta del qual va orientada a una tipologia de clientela amb un consum cultural diferenciat de la que freqüenta els locals del centre de L'Hospitalet. Aquest oci nocturn, marginal, perifèric, tot i que notablement significatiu tant per volum de consumidors com per la seva simbologia ofereix una "nit" alcoholitzada, sexualitzada i carregada –tot i que implícitament- de forta simbologia nacionalista espanyola. L'anàlisi detallada de l'oferta d'oci nocturn del Polígon de Can Famades presentada en l'última part d'aquest capítol permet formular algunes qüestions al voltant del consum diferenciat d'oci nocturn en aquesta àrea perifèrica, suburbial, de Barcelona. La consecució de respostes a aquestes preguntes o l'elaboració d'hipòtesis de treball per tal d'arribar en un futur a possibles respostes resulten d'un notable interès per a l'estudi d'una part de la classe treballadora jove dels suburbis de Barcelona. Caldria preguntar-se obertament, doncs, per què aquesta oferta d'oci nocturn alcoholitzada, sexualitzada i carregada de fort simbolisme espanyol presenta una potència notable en els suburbis de Barcelona i en el conjunt del sistema metropolità d'oci nocturn i no als centres històrics de la capital catalana i dels municipis metropolitans.

El fet que la sala principal de la discoteca Malalts de Festa, analitzada detalladament al mateix capítol cinquè, estigui especialitzada en un tipus de música amb fort contingut simbòlic espanyolista –combinada amb reggaeton i house comercial- mostra com l'oferta d'oci nocturn que representa Malalts de Festa s'emmarca en una oferta més àmplia d'oferta de productes culturals diferents als reproduïts des de l'Administració Pública Catalana. Alhora, caldria aprofundir més en l'origen psicosocial que mou a una gran part de la classe treballadora jove que viu als suburbis de de la ciutat de Barcelona i de les ciutats mitjanes metropolitanes a demandar simbologia nacionalista espanyola en l'oci nocturn, fonamentalment expressada aquesta voluntat a través de l'estètica i la música com a contestació al discurs polític-cultural hegemònic catalanista de l'últim quart de segle.

Les diferents administracions públiques han apostat a través dels respectius Plans Estratègics del Sector Cultural per importar als suburbis de Barcelona el model d'oci nocturn “distingit” de la ciutat central, el qual és orientat als joves de capes-mitjanes altes de la societat metropolitana. El capítol cinquè ha mostrat com existeixen resistències culturals i socials a aquest procés d'importació del model cultural de la ciutat central cap als suburbis i que no només es restringeix a l'àmbit de l'oci nocturn, sinó que pren com a referència la totalitat del sistema cultural. La voluntat de “col·lonitzar culturalment” els suburbis de Barcelona, marginalitzant les pràctiques socials associades al flamenquisme importades pels immigrants espanyols de les dècades de 1940-1970 i promoguent activitats culturals heretades del projecte noucentista ha provocat l'eclosió de resistències culturals i socials protagonitzades, molt especialment, pels “cholos” i les “cholas” (Nofre, 2007), joves de tretze a vint-i-cinc anys que s'apropien, transformen i realcen l'estètica i l'ètica gitanes per tal de reivindicar una alteritat suburbana enfront la ciutat central i que, alhora, presenten un consum de productes culturals amb una forta simbologia nacionalista espanyola associada, ben diferent a la promoguda des de la ciutat central la qual sovint té associada una simbologia política nacionalista catalana. Però la diferenciació entre ciutat central i suburbi no només cal considerar-la a escala metropolitana, sinó també a escala municipal.

Precisament en el capítol sisè s'ha presentat un exemple de com el consum cultural – especialment pel que fa a productes musicals- hi juga un paper clau en la conformació de resistències socials i subculturals que sorgeixen des dels suburbis de Barcelona al procés de renovació urbana i político-cultural dut a terme en aquestes àrees per part de les classes dirigents de la ciutat central. En aquest sentit, s'ha pogut veure com, en el cas de Barcelona, el fenomen dels “cholos” i les “cholas” s'inicia als inicis de la dècada de la dècada dels 90s. En el mateix capítol sisè, s'ha mostrat com, en una primera instància, la recuperació de la memòria històrica del flamenc a Barcelona per via oral així com una posterior eclosió de la música *aflamencada* en castellà per part de la indústria cultural barcelonina i no barcelonina –amb penetracions de ritmes electrònics i llatinoamericans-, s'han convertit en els últims 15 anys en un dels elements (re)productors de la identitat de la classe treballadora jove suburbana de Barcelona, la qual es presenta com una contestació a la promoció d'una determinada identitat catalanista conservadora promoguda des de l'Administració Pública catalana durant els darrers vint-i-cinc anys. Aquesta contestació pren especial relevància en l'àmbit de l'oci nocturn i molt especialment a l'espai cibernètic, molt especialment a través dels xats. En aquest sentit, s'ha mostrat de manera sintètica, com el xat i el MSN sovint esdevenen aparadors i contenidors d'elements amb marcada simbologia nacionalista espanyola i fins i tot feixista d'aquells joves de classe treballadora i classe mitjana assalariada que majoritàriament viuen als suburbis no només de Barcelona sinó de la resta de ciutats catalanes i que expressen una contestació al discurs político-cultural hegemònic del catalanisme conservador de l'últim quart de segle. Tant en aquest capítol en concret com a tota la resta de la tesi s'ha intentat mostrar com, malgrat l'evident i progressiva centralització de la perifèria barcelonina en l'esfera política, econòmica i cultural del país, han sorgit per una banda respostes a aquesta alter-hegemonia precisament des de sectors del catalanisme conservador hereu del projecte político-cultural noucentista; i per altra banda han sorgit respostes des dels suburbis de Barcelona i de la resta de ciutats catalanes que presenten unes coordenades polítiques més enllà dels marges del sistema polític català.

Sembla evident que el sorgiment de les subcultures postmodernes reflexa el fet que les subcultures juvenils s'estructuren d'una manera més complexa que no pas la dicotomia “*mainstream monolític-resistència subcultural*” (Muggleton et Weinzierl, 2003:7). De fet, Dylan Clark afirma que les subcultures desenvolupen una funció dins el sistema capitalista oferint innovacions estètiques que poden servir com a vehicles dinamitzadors del consum, tal i com Geoff Stahl suggereix quan afirma que l'estil va esdevenir una forma de resistència “controlada” en el cas dels mods britànics de la dècada de 1960 (Stahl, 2003:27). Sembla evident, doncs, que les subcultures –encara que siguin enteses com a resistències- formen part del sistema:

“Subcultures of today are also complicit in the (niche) marketing of their own identities. There is a vivid role for subcultural-related practices as an entrepreneurial engine for the new media, fashion and cultural industries, while many of these young producers themselves have subcultural origins” (Muggleton et Weinzierl, 2003:7; citant a McRobbie, 1998;2002).

¿Són resistències al sistema les expressions de consum cultural protagonitzades pels *cholos* i les *cholas*? No. Però, tot i que autors com Martina Böse (2003:178) proposen la despolitització d'aquests moviments subculturals arran d'estratègies i accions diverses de la indústria cultural, els “cholos” i les “cholas constitueixen un grup social altament polititzat. Atenent-se només a l'estudi detallat de la “nit”, es pot afirmar, tal i com s'ha suggerit al llarg del desenvolupament de la tesi i més concretament al capítol quart, que existeixen a Barcelona diferents graus de ciutadania: unes persones tenen més privilegis i se'ls reconeixen més drets segons la seva posició social, la seva edat, la seva etnicitat o nacionalitat aparent, la seva llengua d'ús quotidià, la seva complexió física, el seu gènere i la seva estètica. Aquest fet permet exposar dues idees a manera de conclusió absolutament oberta: d'una banda, no només l'espai ha esdevingut un bé de posició – com ho ha estat al llarg de la història de la humanitat- sinó que avui dia, també, el seu ús i la manera en que és “consumit” i apropiat simbòlicament especialment en l'àmbit de l'oci nocturn esdevé també un bé de posició social. Aquest fet no és recent. A tall d'exemple, els mecanismes d'higienització social en l'oci nocturn associats a la *Gauche Divine* de finals de la dècada de 1960 i mitjans de la dècada de 1970 i posteriorment apropiats i transformats per les classes benestants conservadores de la dècada de 1980 – a través de la discoteca Up&Down, entre d'altres- encara avui perduren en la “nit” barcelonina. Tal i com afirmava Pierre Bourdieu (1979), la distinció social en l'àmbit de l'oci nocturn és un mitjà (re)productiu de l'afirmació i reconeixement social de la persona dins el conjunt de consumidors d'oci nocturn i, sobretot, consumidors de “ciutat”.

La regulació *moral* de la “nit”, el control social, la segmentació i la segregació socioespacial constitueixen elements decisius en la configuració del mapa d'oci nocturn de Barcelona i la seva àrea metropolitana. Alhora, les informacions recollides i analitzades en aquesta tesi doctoral semblen indicar que les classes dirigents de Barcelona semblen tendir a una homogeneïtzació social als suburbis de Barcelona –i on l'oci nocturn hi juga un paper fonamental- després d'un període comprès entre 1980 i 2003 en què es van duir a terme estratègies de “col·lonització cultural” als suburbis de Barcelona per part de l'Administració Catalana mitjançant la importació del model cultural (re)produït des de la ciutat central. Tot sembla indicar, doncs, que les classes dirigents han apostat per intentar assolir, mitjançant les diferents grans transformacions urbanes i els diferents programes i plans estratègics culturals i socioeconòmics, la ciutat única, la cultura única.

L'ecleticisme metodològic en el desenvolupament d'aquesta recerca sobre oci nocturn a Barcelona i els seus suburbis ha estat de gran utilitat per aconseguir els objectius fixats a priori. Si bé en un principi es va apostar pel mètode inductiu, la significativa variabilitat de les múltiples realitats del consum d'oci nocturn dels joves residents a Barcelona i els seus suburbis ha comportat una aposta per la transducció i la deconstrucció com a mètodes de recerca complementaris en aquesta recerca. La validesa i utilitat dels mètodes inductius, transductius i deconstructius utilitzats en aquesta tesi doctoral volen contribuir a la consolidació de l'ecleticisme metodològic com a fonamental en l'estudi de la ciutat. De fet, si bé la deconstrucció és utilitzada per desmontar la Raó Dominant dels textos, imatges, contextes i discursos analitzats en aquesta tesi, la transducció apareix, tal i com sosteni Henri Lefebvre (1968), com "el mètode" per a estudiar la ciutat. El feedback incessant entre el marc conceptual utilitzat i les observacions empíriques permeten aproximar-se a noves realitats culturals i socials que la inducció i la deducció per sí mateixes no podrien per la seva pròpia naturalesa limitada. D'altra banda, les tècniques de treball utilitzades han estat bàsicament de caràcter qualitatiu, tot i que puntualment s'ha reforçat el text amb dades quantitatives. L'ús d'entrevistes *desestructurades* ha resultat presentar una utilitat i una fiabilitat major que els resultats que a priori es podrien obtenir fins i tot en comparació amb les entrevistes dirigides, les quals han estat descartades en aquesta recerca ja que s'ha considerat que sotmeten a la persona entrevistada a un excessiu formalisme amb efectes cohibitius en la formulació de respostes.

D'altra banda, l'Enquesta Metropolitana de Barcelona (EMB) corresponent a l'any 2000 ja assenyalava que precisament els joves de classe treballadora tendien a emular els comportaments culturals de les noves classes mitjanes, el "grup socialment i econòmicament dominant" (EMB, 2000). Certament, aquest fet es troba immers en un context global en el que les pràctiques artístiques creatives, com la moda, l'art i la música esdevenen manifestacions superflues del pastitx postmodern, on qualsevol política radical és eliminada (Stahl, 2003:29). Més enllà d'aquestes consideracions de caràcter global, l'oci nocturn de Barcelona i els seus suburbis i el seu consum constitueixen uns dels principals mecanismes d'homogeneïtzació social de la capital catalana i dels seus suburbis tal i com s'ha demostrat al llarg d'aquesta tesi doctoral.

Malgrat tot, queda pendent aprofundir en les causes i conseqüències sociopolítiques i culturals del perquè una gran part de la classe treballadora jove que viu als suburbis de Barcelona i de les ciutats mitjanes metropolitanes a consumir un oci nocturn expresament diferenciat del (re)produït des de la ciutat central i promocionat des de les administracions públiques. Trobar una única resposta, immediata i versemblant al perquè d'aquesta contestació al discurs polític cultural hegemònic catalanista conservador per part de joves de classe treballadora dels suburbis de Barcelona i de la resta de ciutats catalanes resta lluny dels objectius d'aquestes conclusions.² Ara bé, aquest fet permet elaborar consideracions que fan referència als nous reptes que tenen plantejats els estudis culturals socials i més concretament la nova geografia cultural. A tall d'exemple, i tot i que no ha estat objecte d'aquesta tesi doctoral examinar els processos de centralització dels suburbis de Barcelona en l'esfera política, econòmica, social i cultural del país, urgeix realitzar una anàlisi detallada del nou rol dels suburbis tant en els sistema urbà barceloní com metropolità i català.

² Vegi's una anàlisi detallada a Nofre, J. (2007).

Aquesta tesi aporta nova informació qualitativa del (i des del) que s'havia anomenat fins ara com a "suburbis" o "perifèria", tot i la ridícula inversió pública en capital econòmic i humà per dur a terme noves recerques bàsiques i aplicades en aquesta matèria. Malgrat això, la seva consideració com a objecte d'estudi, reflexió i teorització ha esdevingut d'interès en l'àmbit acadèmic i polític català durant els últims anys. Aquest fet permet afirmar que avui dia (i a diferència del període noucentista de principis del segle XX i del govern catalanista conservador de CiU de finals de segle passat) les pràctiques socials i el consum cultural dels immigrants espanyols dels 70s i de la seva descendència han esdevingut legítims en la seva (re)producció dins el sistema cultural català, fet visibilitzat sobretot a partir de l'arribada de José Montilla com a President de la Generalitat de Catalunya. Aquest fet permet suggerir una conclusió oberta certament interessant: sembla ecllosionar un nou projecte político-cultural des dels suburbis de Barcelona, el qual és construït i reproduït per les elits d'aquests municipis perifèrics, les quals tenen uns orígens familiars geogràfics –sovint situats al món rural espanyol de la dècades de 1940, 1950 i 1960- i uns itineraris vitals absolutament diferents del de les elits tradicionals de la ciutat central, Barcelona. Es tracta, doncs, de *noves* elits les quals recentment han començat a ocupar posicions de poder dins l'esfera pública catalana i espanyola.

L'emergència d'aquestes *noves* elits provoca cert rebuig per part de les elits tradicionals autòctones dels antics municipis del Pla de Barcelona i de la resta de l'àmbit metropolità barceloní, de clar signe catalanista, les quals han vist incorporada l'ecologia de la por com a element fonamental en les estratègies de (re)producció social i política a escala local i catalana. En aquest sentit, tendeixen a promoure la construcció d'un fet identitari català homogeneitzador i conservador (en el sentit semàntic i polític tradicional del terme), alhora que han radicalitzat els discursos, les pràctiques polítiques i el significat del sistema simbòlic associat als seus discursos i pràctiques. Fins i tot, l'espai urbà –tal i com passa als centres històrics dels municipis de l'àmbit metropolità de Barcelona i de la resta de ciutats catalanes- passa a ser consumit també com a símbol de catalanitat, ruralitat i tradicionalitat per part de les noves classes mitjanes locals, tal i com s'ha pogut demostrar al capítol cinquè per al cas de L'Hospitalet de Llobregat.

Malgrat la complexitat dels processos productius i consumptius postfordistes i malgrat les incògnites que encara romanen sobre la naturalesa de l'espai (i el temps) urbà postmodern, la producció bibliogràfica al respecte és pobre i de qualitat desigual. En l'àmbit de la geografia catalana i espanyola, és pràcticament nul·la. Però la crisi de l'actual geografia marxista per a l'anàlisi de la nova naturalesa de l'espai i del temps urbans no es deu tant a una insuficiència metodològica com a una falta de nova informació. Nous actors apareixen a la societat del consum (Baudrillard, 1970) que fins fa unes dècades no existien. Si fa unes línies es proclamava que l'espai urbà continua sent un bé de posició social, també el temps constitueix avui dia un bé de posició social. De fet, l'element que connecta espai i temps com a béns de posició social en relació al consum és el cos. Si l'apropiació simbòlica de l'espai urbà i la manera en què és consumit pot arribar a ser motiu de distinció social, avui dia el consum de "cos" esdevé distinció social. No només es tracta del consum de productes pertanyents a la gamma de productes estètics, alimentaris i espirituals destinats al cultiu d'un cos estandarditzat segons els canons de bellesa imposats per les grans multinacionals de la indústria de la moda i del mass-media relacionats, sinó que també l'oci i més concretament la "nit" de les ciutats postfordistes globals presenta una oferta orientada al

consum de “cos” entès com aquell acte d'exhibir-se en un espai concret durant un temps determinat consumint tots aquells signes de distinció possibles per tal situar-se per sobre dels altres cossos en la jerarquia micro-social del local. No importa la persona. Importa el cos, el cos com a obra d'art, el cos com a representació. Allò que no és visible, que es omès, absent, que no està representat, no importa, no contribueix a la distinció social del “cos”. L'espectador, l'espectadora, se sent atret per una representació nocturna d'una evasió personal que intenta fugir de la rutina, de la quotidianitat i de la dominació mitjançant la seducció. La nit, la persona, el cos, fuig del dia.

*Aquest text s'ha redactat a Sarajevo i Barcelona
(Desembre 2006 - Octubre 2008).*

Conclusions